

Արտաշես Քալանթարյան

ԲԱՑԵՔ ՁԵՐ ԱԶՔԵՐԸ

(Պիես)

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

1. ԶԱՐՈՒՀԻ
2. ԲՅՈՒԶԱՆԴ
3. ԺԱԿ-ՀՈՎՍԵՓ
4. ՄԱՐԻ
5. ԺԵՆԵՎԵՎԱ-ՀԱՅԱՐՓԻ
6. ԳԵՎՈՐԳ
7. ՍՈՆԱ
8. ՍՏԵՓԱՆ
9. ԱՇՈՏ

(Երևան: Կարապի լիճ: Երգում է մի տղա: Երգում է սիրո և Երևանի մասին: Երգն ավարտվում է: Տղաներն ու աղջիկները ծափահարում են, խոսում, ծիծաղում: Նրանց մեջ են նաև Հայարփին ու Աշոտը՝ Ջեկո շնիկի հետ միասին: Բայց կանգնած են առանձին ու ինչ-որ բան են շնջում իրար: Հետո տղաներից մեկը կամացուկ մոտենում է գույզին):

ՏՂԱՆ – Աշոտ, լավ երգ էր, չէ՞:

ԱՇՈՏ – Ի՞նչ երգ:

(Բոլորը ծիծաղում են)

(Մպառնայով):

Լսիր, գիտե՛ս ինչ...

ՏՂԱՆ – Գիտեմ, գիտեմ... Քիմիայի մասին էիք խոսում... Աշոտ գումարած Հայարփի հավասար է...

ԱՇՈՏ – Ի՞նչ...

ՏՂԱՆ – Քացախաթթու...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Մենք խոսում էինք այն մասին, որ շուտով ավարտելու ենք դպրոցը և... բաժանվելու ենք իրարից:

ՏՂԱՆ – Դե, դուք երբեք չեք բաժանվի, դա հաստատ...

ԱՇՈՏ – Եկեք պայմանավորվենք, որտեղ էլ լինենք, ինչքան զբաղված լինենք, ամեն տարի այս օրը հավաքվենք այստեղ, օպերայի այգում, Կարապի լճի մոտ, հը՞:

1-ին ԱՂՋԻԿ – Այնքա՛ն են այստեղ պայմանավորվել... Եթե բոլորն էլ պահեին խոստումը, հիմա այս հրապարակում ասեղ զցելու տեղ չէր լինի...

ԱՇՈՏ – Իսկ մենք կպահենք... Մենք կգանք... Ուր էլ որ գնանք, Երևանը կձգի, կբերի...

ՏՂԱՆ – Դա հաստատ: Երևանից լավ քաղաք աշխարհում չկա...

2-րդ ԱՂՋԻԿ – Եկեք մի տողանոց պատասխանի կոնկուրս անցկացնենք: «Երևանի ի՞նչն էս սիրում» թեմայով: Միայն թե անկեղծ, հա ... Սկսեցինք... Ասա, Կարեն...

ԿԱՐԵՆ – *(Երգում է):* «Երևանի գիշերնե՛րը կապուտակ...»:

1-ԻՆ ԱՂՋԻԿ – Ես սիրում եմ մեր տունը:

ՏՂԱՆ – Իսկ ես Սայաթ-Նովա փողոցի կեռասները, երբ լավ հասած են...

2-ԲԴ ՏՂԱ – Ես սիրում եմ... ընկեր Հասմիկին... Իսկ դո՞ւ, Աշոտ...

ԱՇՈՏ – Ե՛ս... ես սիրում եմ...

2-ԲԴ ԱՂՋԻԿ – Պարզ է, Հայարփիին...

ԱՇՈՏ – Տղա լինեիր, այնպես կհասցնեի...

ՄԵԿԸ – Ես սիրում եմ Երևանը Ծիծեռնակաբերդից...

ՄՅՈՒՍԸ – Իսկ ես օպերայի այգին ու մեկ էլ «Ն» տառով մի աղջկա...

ԿԱՐԵՆ – Իսկ դո՞ւ, Հայարփի...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ձեզ բոլորիդ, բայց ավելի շատ՝ Աշոտենց Ջեկոյին...

1-ԻՆ ԱՂՋԻԿ – Այս շա՞նր:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Քեզանից խելոք է... Ճիշտ չե՞մ ասում, Ջեկո:

2-ԲԴ ԱՂՋԻԿ – Է՛, չեղավ... Վերջ տվեք...

(Ավտոմեքենայի ձայն)

ՀԱՅԱՐՓԻ – Վայ, հորաքրոջս տղան է, Գևորգը... թաքնվենք...

...

(Պատկեր: Անցում: Գևորգն ու Սոնան)

ՍՈՆԱ – Հետո՞:

ԳԵՎՈՐԳ – Հետո այն, Սոնա, որ եթե մեր ստացած համաձուլվածքը իրոք այն է, ինչ հաշվել ենք, ուրեմն դա ամենաամուրն ու ամենադիմացկունն է մինչ այժմ եղած բոլոր համաձուլվածքներից:

ՍՈՆԱ – Ուրախ եմ քեզ համար, Գևորգ:

ԳԵՎՈՐԳ – Այդպիսի համաձուլվածքի կարիքն ամբողջ Միությունն է զգում: Ամբողջ աշխարհը... Գիտե՞ս ինչ արեց Ստեփանը, երբ հաշվեց մի վերջին անգամ ու համոզվեց, որ զտել ենք...

ՍՈՆԱ – Պա՞ր եկավ:

ԳԵՎՈՐԳ – Չէ, ե՛ս էի պար գալիս, իսկ նա լաց էր լինում երեխայի նման: Հեռվից նայողը մեզ անպայման խելագարների տեղ կգներ...

ՍՈՆԱ – Դե հո հեշտ չէր... երեք տարի...

ԳԵՎՈՐԳ – Երե՛ք տարի... Դա տարիներով հաշվել չի լինի, Սոնա... Երեք տարիների յուրաքանչյուր վայրկյանը... Վայրկյան առ վայրկյան: Երբ խոսում ես ու հաշվում միաժամանակ, ծիծաղում ես ու հաշվում, ուտում ես ու հաշվում... ճաշարանում մատուցողուհիները անձեռոցիկները փախցնում էին մեր սեղաններից:

ՍՈՆԱ – *(Ծիծաղում է):*

ԳԵՎՈՐԳ – Ստեփանին պատի թերթ էին տվել ձևավորելու, ամբողջ էջը լցրել էր մաթեմատիկական բանաձևերով...

ՍՈՆԱ – *(Ծիծաղելով)* Դե, ոչինչ... Բայց հո կա համաձուլվածքը:

ԳԵՎՈՐԳ – *(Հառաչելով)* Կա... Իսկ դու ինչո՞ւ հանկարծ այդպես տխրեցիր, Սոնա:

ՍՈՆԱ – Չեմ տխրել... Գիտես, ցավալի է, որ ոչ ոք երբեք չի իմանա, թե ինչքան էք տառապել դուք, և ոչ մեկի հոգն էլ չի լինելու: Ինչպես մարդիկ այսօր չեն մտածում, թե որքան են տառապել, ասենք, Էդիսոնը, Բեթհովենը, Էյնշտեյնը... բոլոր ստեղծողները՝ անիվի գյուտարարից մինչև Ժոլիո Կյուրի... Այսինքն, դա երևի բնական է... և...

ԳԵՎՈՐԳ – Եվ կարիք էլ չկա, որ իմանան: Բայց սպասիր, սա էլ դարձավ սիրահարների խոսակցություն... Հիմա մեզ կողքից նայողը կհավատա՞, որ մենք մեծ ու հանդիսավոր նյութերի մասին ենք խոսում և ոչ թե հարյուր անգամ իրար հարցնում թեթևամտորեն՝

– Դու ինձ սիրո՞ւմ ես...

– Չէ, առաջ դու ասա, հետո ես...

ՍՈՆԱ – Իսկի էլ թեթևամտություն չէ, զուր տեղը մի աշխատիր խուսափել, պատասխանիր ազնվորեն ու շիտակ, դու ինձ սիրո՞ւմ ես...

ԳԵՎՈՐԳ – *(Բղավում է)* Սիրում եմ, սիրում եմ, սիրում եմ...

(Գրկում, համբուրում է նրան):

ՀԱՅԱՐՓԻ – *(Հեռվից կանչում է):* Գևորգ...

ՍՈՆԱ – Ո՞վ է, Գևորգ...

ԳԵՎՈՐԳ – Փոքր քույրիկս է, սատանան...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ինձ ու ընկերուհիներիս լուսանկարիր, որ հորաքրոջը չասեմ...

ԳԵՎՈՐԳ – Ձեզանից պրծնել չի լինի... Շարվիր... արագ-արագ... այդպես...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Սպասիր, սպասիր, Ջեկո, դու ինձ մոտ... Ահա այսպես... Ժպտա, ըհը... Շատ ֆոտոգրաֆիկ դեմք ունի Ջեկոն... Ավելի մոտիկ... Աշոտ, դու հեռու մնա...

ԳԵՎՈՐԳ – Ուշադրություն... նկարում եմ... (նկարում է):

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ուռա՛, անմահացանք...

...

(Երաժշտություն: Պատկեր: Ջարուհու բնակարանը: Կահավորված է հարուստ և ճաշակով: Ներս է ընկնում Հայարփի-Ժենեվևան, գրկում է Ջարուհուն):

ՀԱՅԱՐՓԻ – Հորաքույր, այնպես էի կարոտել քեզ, այնպես, բայց մերոնք ինձ տնից դուրս չեն թողնում, վախենում են, թե կփախցնեն: Ինձ կփախցնեն՞, հորաքույր, ինչ ես կարծում... Ճիշտն ասած, մի քանի անգամ թաքուն դուրս եմ եկել տնից, բայց ոչ ոք չի փախցնում... Ինչո՞ւ ինձ չեն փախցնում, հը՞, հորաքույր:

ՋԱՐՈՒՀԻ – (Գրկում, համբուրում է նրան): Չաչանակ-կաչադակ, ինչ լավ ես արել, որ եկել ես: Թող նայեմ քեզ... հա, իհարկե, փախցնելու ժամանակը մոտենում է:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ախ, ուր էր, ուր էր:

ՋԱՐՈՒՀԻ – Մենա՞կ ես եկել, Հայարփի...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Չէ, մերոնք գալիս են ծանր ու մեծ... Ահա և նրանք՝ նորին պայծառափայլություն մաղամ Մարին և մսյո ժակը:

(ներս են մանում Մարին ու ժակը):

ՄԱՐԻ – Բարև, Ջարուհի, սիրելիս, ինչպե՞ս ես... Ժենեվևա, անտանելի աղջիկ ես դարձել, ի՞նչ ես վազում փողոցով... Քեզ սագո՞ւմ է: Ինձ նայիր, երբ քեզ հետ եմ խոսում...

ԺԱԿ – Բարև, քույրիկ, թույլ տուր համբուրեմ քեզ... (համբուրում է):

ՋԱՐՈՒՀԻ – Բարև, Հովսեփ: Նստեք, պատմեք, ինչ կա, ինչ չկա...

ԺԱԿ – Այս ի՞նչ սեղան ես պատրաստում, քույրիկ... Հյուրերի՞ս ես սպասում:

ՋԱՐՈՒՀԻ – Այո, Գևորգը մեր տուն է հրավիրել... Մի աղջկա:

ՄԱՐԻ – Օհո՛, ուրեմն մարյաժ է սպասվում... Ո՞վ է, ո՞ւմ աղջիկն է: Ժենեվա, հանգիստ նստիր, մազերս մի խառնիր...

ԺԱԿ – Ո՞ւմ աղջիկն է, քույրիկս...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Ուսանողուհի է, այս տարի ավարտում է ինստիտուտը: Առայժմ այդքանը գիտեմ:

ՄԱՐԻ – Ջան, հիմիկվա աղջիկներից ավելին չես իմանա... Ժենեվա, միթե՞ չես կարող տեղումդ մի բույս հանգիստ մնալ, գնա մի բան նվագիր, մեզ հանգիստ թող:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ինչքան ասես ժենեվա, հանգիստ չեմ մնա:

ՄԱՐԻ – *(Սպառնալի)* Ժենեվա...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ես ժենեվա չեմ, ես Հայարփի եմ:

ՄԱՐԻ – Ժակ, չե՞ս նկատում, որ աղջիկդ չափն անցնում է... Հիմար աղջիկ, Փարիզում քեզ ինչպե՞ս պետք է ասեն Հայարփի...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ինչպես ուզում են թող ասեն... Ես Փարիզ գնացողը չեմ: *(Մեղմ)*: Չե՞, հայրիկ:

ԺԱԿ – Աղջիկս, որտեղ ես՝ այնտեղ էլ դու:

ՄԱՐԻ – Լսո՞ւմ ես, Զարուհի... Ուրիշները խենթանում են Փարիզի համար, իսկ մեր աղջիկը...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ես էլ եմ խենթանում, բայց հեռվից... Փարիզի համար էլ եմ խենթանում... Լոնդոնի համար էլ եմ խենթանում... Բեռլինի համար էլ եմ խենթանում, իսկ Նյու–Յորքի համար ուղղակի գժվում եմ, բայց հեռվից...

ԺԱԿ – Հիմար, հիմար աղջիկ, փոքր ես, խելքդ չի հասնում... Հորաքրոջդ հարցրու, նա Ֆրանսիայում է ծնվել, նա քեզ կասի, թե ինչ է Փարիզը...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Գիտեմ, Հեմինգուեյ՝ «Տոն, որ միշտ քեզ հետ է»:

ՄԱՐԻ – Փարիզ, Վերսալ, Բուլոնյան անտառ, Նոտր Դամ, Լուվր, Նացիոնալ պլասա... Մոնպարնաս... Կնստես այնտեղ մի փոքրիկ կաֆեում, որտեղ սովորաբար նկարիչներն են հավաքվում, մի գավաթ սուրճ կվերցնես ու կերագես...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Երևանը, Կոնդը, Սարի թաղը, Լորքը, Աբովյան փողոցը, «Անահիտ» սրճարանը...

ԶԱՐՈՒՀԻ – *(Շիծաղում է)* Կեցցես, Հայարփի...

ՀԱՅԱՐՓԻ – *(Չարությամբ)* Դու էլ կեցցես, հորաքույր, որ թողնում ես տանեն ինձ:

ԺԱԿ – Ժենեվա...

ՄԱՐԻ – Այս աղջիկն իսկապես խենթացել է:

(Հայարփին միացնում է, մազնիտոֆոնը):

ԶԱՐՈՒՀԻ – *(Ասես ուշքի գալով)* Կներեք... Ես գնամ սեղանը պատրաստելու:

ՄԱՐԻ – Օգնելու բան կա՞, քույրիկ:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Չէ, Մարի, գիտես, որ սիրում եմ ամեն ինչ միայնակ անել:

ԺԱԿ – *(Կրկնում է)* Միայնակ, միայնակ... Եվ ինձ ոչինչ չէ՞ս ուզում հարցնել, Զարուհի:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Ինչի՞ մասին:

ԺԱԿ – *(Նյարդայնացած)* Ինչի՞ մասին: Արտասահման գնալու: Եղբայրդ եմ, օտար չեմ, կյանքի, ապագայի հարց է... Չլսեցի՞ր, որ ուզում ենք Փարիզ գնալ:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Բայց հո առաջին անգամ չէ՞մ լսում այդ մասին: Արդեն մի տարի է ինչ գնում եք:

ԺԱԿ – Մի տարի չէ, քսան տարի է, ամբողջ կյանքում քուն չեմ ունեցել, հանգստություն չեմ ունեցել...

ՄԱՐԻ – Ախ, շարման, մի ասա, մի ասա: Երագումս եմ տեսնում, գիտե՞ս, Զարուհի, ամեն օր, ամեն գիշեր նույն երազն եմ տեսնում...

ՀԱՅԱՐՓԻ – *(Հենվից)* Բա ասում ես գիշերները քունս չի տանո՞ւմ...

ՄԱՐԻ – Ձայնդ, Ժենեվա: Դա ի՞նչ սովորություն է՝ մեծերի խոսակցությանը խառնվելը... Ամեն գիշեր տեսնում եմ Փարիզը, գիշերային փողոցները և... եղնիկներ եմ տեսնում Բուլոնյան անտառում... Մի ասա, մի ասա, շարման, մենք ամբողջ կյանքում Ֆրանսիա գնալու մասին ենք մտածել...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Մի՞ թե ամբողջ կյանքում... Հովսեփն, օրինակ, երբ Երևանում տասնամյակն էր ավարտում, բոլորովին չէր մտածում արտասահման վերադառնալու մասին:

ԺԱԿ – Երեխա էի:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Երբ նրա հայրենադարձ լինելը հաշվի առնելով, ընդունեցին բժշկական ինստիտուտ, նա բոլորովին չէր մտածում արտասահման վերադառնալու մասին:

ԺԱԿ – Երեխա էի, Զարուհի:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Երբ ինստիտուտն ավարտելուց հետո նրան շրջան էին ուղարկում աշխատանքի, նա չասաց, թե արտասահման է ուզում վերադառնալ, այլ խնդրեց, աղաչեց, միջնորդների դիմեց, որպեսզի Երևանում մնա: Եվ ընդառաջեցին նրան, հաշվի առան...

Նույնիսկ հուզվել էին, չէ՞ որ Հովսեփը դիմումի մեջ գրել էր. «Օտար ասիերին իմ լուսաշող քաղաքամայր Երևանն եմ երազել, ինձ մի հեռացրեք իմ կարոտ Երևանից...»:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Երեխա՛ էի, Ջարուհի...

ՄԱՐԻ – Դու պե՞տք է լռես, թե ոչ:

ԺԱԿ – Դու ինձ համբերությունից մի հանիր, Ժենեվա:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Այո, դու վերադառնալու մասին չէիր մտածում բոլորովին, երբ քեզ կենտրոնական հիվանդանոցում աշխատանք տվեցին... Եվ չէիր մտածում նաև հետո: Բայց երբ քո անփութության հետևանքով հիվանդներից մեկը քիչ մնաց գրկվեր կյանքից... և քեզ իբր թե որպես պատիժ պոլիկլինիկա տեղափոխեցին...

ՄԱՐԻ – Քույրիկ Ջարուհի, սակայն...

ԺԱԿ – Դու լռիր, մա շեր, ինքս կպատասխանեմ: Եթե հարցն այդտեղ է հասել, կասեմ: Այո, հենց դրա համար չեմ ուզում մնալ: Հենց դրա համար եմ գնալու:

ՄԱՐԻ – Այո, հենց դրա համար ենք գնալու:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Այսի՞նքն:

ԺԱԿ – Ընչոտ է, ես սխալ էի թույլ տվել, բայց հո միտումնավոր չէի արել:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Իսկ դա հիվանդի համար որևէ նշանակություն ունե՞ր:

ԺԱԿ – Է՛, չեղավ, չէ՞, չեղավ, չէ՞... Անսխալական մարդ չկա: Բայց չէ՞ որ ես տասն օր ու գիշեր անքուն մնացի հիվանդի մոտ, մինչև որ փրկեցի կյանքը... Եվ այդ էր իմ վարձը...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Լսիր, Հովսեփ, մարդ խիղճ պետք է ունենա: Իսկ այնտեղ, քո Փարիզում ի՞նչ կանեին այդպիսի սխալի համար... Հը՞ :

ՀԱՅԱՐՓԻ – Պատվո լեգեոնի շքանշան կտային...

ԺԱԿ – Լսիր, դու...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Հայարփի, ավելի լավ է բարձրանաս քեռի Բյուզանդի արվեստանոցը: Ասում էր քո դիմանկարի համար ինչ-որ բան է պակասում:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Կգնամ մեծագույն հաճույքով:

ԺԱԿ – Հա, կասես նաև, որ հայրիկը քեզ հետ գործ ունի, ես քիչ հետո կգամ...

(Հայարփին դուրս է գնում: Երաժշտություն):

ՊԱՏԿԵՐ

(Զարուհու տան շքամուտքը: Մոտենում է մի «ժիգուլի» ավտոմեքենա):

ԳԵՎՈՐԳ – Դե արի, Սոնա...

ՍՈՆԱ – Սպասիր, Գևորգ, սպասիր շունչ քաշեմ:

ԳԵՎՈՐԳ – Չէ, չէ, էլի կփոխես մտադրությունդ:

ՍՈՆԱ – *(Ծիծաղելով)* Դե, չէ, ուղղակի...

ԳԵՎՈՐԳ – Ի՞նչ, ի՞նչ...

ՍՈՆԱ – Դողում են ոտքերս...

ԳԵՎՈՐԳ – Այ քեզ գիժ...

ՍՈՆԱ – Ասես քննության եմ գնում և ոչինչ չգիտեմ:

ԳԵՎՈՐԳ – Ավելի լավ: Մայրիկը հենց դրա համար քեզ «հինգ» կնշանակի:

ՍՈՆԱ – Իսկ եթե վաղը գամ, հը՞, վաղը...

ԳԵՎՈՐԳ – Ի՞նչ տարբերություն՝ վաղը թե այսօր:

ՍՈՆԱ – Վախենում եմ:

ԳԵՎՈՐԳ – Ումի՞ց: Մայրիկի՞ց: Դմբո, մայրիկը միակ մարդն է աշխարհում, որից չպետք է վախենալ:

ՍՈՆԱ – Վախենում եմ չկարողանամ խոսել:

ԳԵՎՈՐԳ – Իսկ ես հակառակից եմ վախենում: Մայրիկիս տեսնես թե չէ՝ ակամա կսկսես պատմել բոլոր մեղքերդ: Այնպես որ եթե որևէ մեղք ունես, խորը թաքցրու...

ՍՈՆԱ – *(Ծիծաղելով, դերասանորեն)* Իմ մեղքը իմ սերն է...

ԳԵՎՈՐԳ – Ուրեմն վիճակդ այնքան էլ ծանր չէ, եթե հումորդ չես կորցրել: Գնացի՞նք:

ՍՈՆԱ – Մի բոպե, մի բոպե... նստենք ու... նոր գնանք: Իսկ եթե հանկարծ սառն ընդունի՞ ...

ԳԵՎՈՐԳ – Մայրիկը՞: Նա քեզ արդեն սիրում է:

ՍՈՆԱ – Նա ինձ որտեղի՞ց գիտի...

ԳԵՎՈՐԳ – Նա գիտի, որ ինստիտուտն ավարտելուց հետո մանկապարտեզում ես աշխատելու, երեխաների հետ, իսկ դա արդեն նրա համար ամեն ինչ է: Դու արդեն նրա համար հոգեդուստր ես, գործընկեր, համախոհ, սրբերի դասի թեկնածու և աստվածության ասպիրանտ: Նա իմ հոգին հանել է իր Արտակներով, Հասմիկներով ու Աշոտներով: Նրա համար աշխարհում միայն աշակերտներ գոյություն ունեն, որոնց հարկավոր է սովորեցնել, դաստիարակել ու պահպանել, ըստ որում դաստիարակելուց հետո էլ նրանք իմ մայրիկի համար երեխաներ են մնում: Անցյալ օրը զանգ տվեց մի մինիստրի ու ասում է. «Աշոտիկ, մեր դպրոցի շրջանավարտների ավանդական հավաքն է, անպայման կգաս և աշխատիր չուշանալ, ինչպես դասերից էիր ուշանում»:

ՍՈՆԱ – Հրաշալի է:

ԳԵՎՈՐԳ – Գիշեր–ցերեկ, անընդհատ իր աշակերտների հետ է՝ նրանց հետ հիվանդանում է, նրանց հետ առողջանում: Նրանց հետ «երկուս»–ներ է ստանում և ուղղում այդ «երկուս»–ները: Երբեմն մտածում եմ՝ որտեղի՞ց նրան այդքան սեր, որ նա այդպես շոթալորեն բաժանում է բոլորին,

ՍՈՆԱ – Լավ մայրիկ ունես, Գևորգ:

ԳԵՎՈՐԳ – Երբեմն ինձ թվում է, թե նա ինձ սիրում է, որովհետև բոլորին է սիրում:

ՍՈՆԱ – Իսկ գուցե հակառակն է:

(Մտնենում է Ստեփանը):

ՍՏԵՓԱՆ – Ո՞վ է հակառակ, բարև ձեզ: Արդեն երեք տարի է, ինչ ես տանել չեմ կարողանում այդ բառը և նրա բոլոր ածանցումները միաժամանակ. ընդհակառակը, հակառակություն, հակառակորդ...

ՍՈՆԱ – Ընդհակառակը, մենք բոլորովին ուրիշ բանի մասին էինք խոսում, Ստեփան:

ՍՏԵՓԱՆ – Նորի՞ց հակառակ... *(Մոնային):* Եվ դո՞ւ, Բրուտոս...

(Ծիծաղում են):

ԳԵՎՈՐԳ – Դե, գնացինք...

ՍՏԵՓԱՆ – Բա ինչո՞ւ եք դռանը կանգնել՝ համեցեք: Սա այն հազվագյուտ տներից է, որտեղ ես առայժմ հարգանք ունեմ:

ՍՈՆԱ – Ս...սպասիր, Ստեփան, ախր ես ուզում եմ շնորհավորել ձեր հաղթանակը:

ՍՏԵՓԱՆ – *(Իբր չհասկանալով)* Հաղթանա՞կ, ինչո՞ւ, «Արարատը» խաղացե՞լ է, որ...

ՍՈՆԱ – Էհ...

ԳԵՎՈՐԳ – Այլևս ոչ մի խոսք... Մայրիկն սպասում է...

ՍՈՆԱ – Սպասիր, Գևորգ, ուրեմն...

ԳԵՎՈՐԳ – Այլևս ոչ մի ուրեմն... Բռնիր, Ստեփան, բացառության կարգով ես քեզ թույլ եմ տալիս... Գնացի՞նք...

(Նրանք թևանցուկ են անում Սոնային ու մտնում շենքի մուտքը):

(Երաժշտություն):

ՊԱՏԿԵՐ

(Զարուհու սենյակը: Զարուհին և Մարին):

ԶԱՐՈՒՀԻ – Չեմ կարողանում հասկանալ, թե ինչ գործ պետք է ունենա Հովսեփը նկարիչ Բյուզանդի հետ: Երբևէ չեմ նկատել, որ նա նկարչությամբ հետաքրքրվի:

ՄԱՐԻ – Ջանմ, Ժակն ուզում է մի քանի նկար գնել՝ հետը Փարիզ տանելու համար:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Հայաստանից կարոտն առնելո՞ւ համար:

ՄԱՐԻ – Է՛հ, քույրիկ Զարուհի, ի՞նչ կարոտ: Փոքրիկ բիզնես: Լսել է, որ հայկական պեյզաժները լավ գին ունեն ֆրանսահայերի մոտ: Տանում է, որ դրամ վաստակի:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Եվ այդ դրամով Փարիզում սեփական հիվանդանո՞ց բացի:

ՄԱՐԻ – Ինչո՞ւ դրանով, Խոսրովը խոստացել է... ա՛խ...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Ի՞նչ Խոսրով: Խոսրո՞վը... Ինչ գործ ունի նա այդ մարդու հետ:

ՄԱՐԻ – Օ՛Ֆ, մի թե Ժակը քեզ չի ասել... Հիմա նա ինձ կսպանի... Ես ի՞նչ անեմ, հարյուր անգամ ասել եմ, որ ինձ գաղտնիք չվստահի: Ախր այդ ինչի՞ց է, որ ես միշտ ասում եմ այն, ինչ չպիտի ասեմ, հը՞, Զարուհի քույրիկ...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Ինչպիսի՜ ստորություն: Ուրեմն Հովսեփն այն աստիճանի է հասել, որ դրամ է մուրում... Եվ այն էլ ումի՞ց՝ Խոսրովի՞ց, իմ նախկին ամուսնո՞ւց, ի՛նչ անամոթություն: Եղբայրս բոլորովին ինքնասիրություն չունի՞, ինչ է: Արդեն մոռացե՛լ է, որ նույն այդ Խոսրովը շան լակոտի նման փողոց շարտեց իրեն, երբ վաճառողի աշակերտ էր աշխատում նրա խանութներից մեկում և համարձակվել էր թաքուն մի տուփ կոնֆետ

նվիրել անտուն մի ծերունու: Փողոց շարտեց, նույնիսկ հաշվի չառնելով, որ Հովսեփն իմ եղբայրն է, որ ես իր կինն եմ: «Առևտրի մեջ քույր-եղբայր չկա, – ասաց նա, – վաղն էլ խանութս կծախի»: Հիմա ի՞նչ է պատահել, որ պատրաստ է հիվանդանոց նվիրելու: Այդ ի՞նչ հանկարծահաս սրտառուչ կապ է հայտնվել Հովսեփի ու նրա միջև:

ՄԱՐԻ – Բոլորովին էլ հանկարծահաս չէ, Ջարուհի քույրիկ: Նրանք շատ վաղուց են գրում իրար: Ամեն նոր տարուն Խոսրովն այնպիսի շնորհավորական բացիկներ է ուղարկում, որ մեղվե՛յ, հրաշք: Իսկ հիվանդանոցը չի նվիրում, Ժակը պետք է աշխատի և չնչին տոկոսով մաս–մաս վճարի պարտքը: Բարի գործ է արածը, ուրիշ ոչինչ...

ԶԱՐՈՒՀԻ – *(Օրորում է գլուխը)* նա և բարեգործություն՝: Նա, որի համար բառարանային ծիծաղելի բառեր են ազնվությունը, խիղճը, պատիվը և հանկարծ... բարեգործություն: Նա, որ քսան տարվա ընթացքում մի անգամ գոնե չհետաքրքրվեց, թե ինչ եղավ իր որդին...

ՄԱՐԻ – *(Ուրախացած)*: Այ, տեսնում ես, որ անիրավացի ես: Նա միշտ էլ հետաքրքրվել է, Ժակը միշտ էլ գրել է ձեր մասին: Այո, այո, քույրիկ Ջարուհի, նա ամեն ինչ գիտի: Գիտի, որ դու վաստակավոր ուսուցչուհի ես, որ Գևորգը գիտությունների թեկնածու է դարձել:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Իսկ ինքը, ի՞նքը ինչ է դարձել... Այդ մասին ձեզ չի՞ գրում:

ՄԱՐԻ – Այո: Ինչպե՞ս: Ը–ը, չգիտեմ... Այդ մասին չի գրում: Բայց ինչե՛ր է գրում Ֆրանսիայի մասին... հեքիաթ է...

(Ներս է ընկնում Հայարփին):

ՀԱՅԱՐՓԻ – Հայրիկը քեռի Բյուզանդի սենյակից էլ ինձ «դուրս խնդրեց»: Դո՞ւք ուր կհրամայեիք կորչել:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Նստիր, նստիր, Հայարփի...

(Դռան գանգ)

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ես կբացեմ:

(Ներս է մտնում Ստեփանը, հետո հայտնվում են Սոնան ու Գևորգը):

ՍՏԵՓԱՆ – Ահա և մենք: Բարև ձեզ, տիկին Ջարուհի: Օ՛, տիկին Մարի, թույլ տվեք համբուրել ձեր ձեռքը: Բարև, օրիորդ Հայարփի:

ՄԱՐԻ – Բարև ձեզ, ընկեր Ստեփան:

ԳԵՎՈՐԳ – Մայրիկ... Ահա և Սոնան:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Եկ, եկ, աղջիկս, եկ գրկեմ քեզ:

ՄՏԵՓՄՆ – Ուռա՛... առանց քննության անցավ միաձայն, անձայն: Այժմ թույլ տվեք ձեզ հրավիրել այս պատվական սեղանի մոտ...

ԳԵՎՈՐԳ – Ծանոթացիր, Սոնա, իմ քեռեկինն է՝ տիկին Մարին, իմ քույրիկը՝ Հայարփին և...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Դե, նստեք, տեղավորվեք: Դու, Սոնա, այստեղ, ինձ մոտ նստիր:

ԳԵՎՈՐԳ – Իսկ ո՞ւր է քեռին:

ՄԱՐԻ – Ժակը մի քանի բուպեով Բյուզանդի արվեստանոցը բարձրացավ...

ԳԵՎՈՐԳ – Ժակը Բյուզանդի մո՞տ... (Զարմանալով):

(Երաժշտություն)

ՊԱՏԿԵՐ

(Նկարիչ Բյուզանդի արվեստանոցը):

ԺԱԿ – *(Տարակուսած)* Ձեր նկարում աղջիկս շատ մեծ չէ՞: Կներեք, իհարկե, ընկեր Բյուզանդ, ես նկարչությունից բավական հեռու մարդ եմ, բայց կարծես թե ժենեվային այնքան էլ նման չէ:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Նստիր, Հովսեփ, նստիր:

ԺԱԿ – Շնորհակալություն: Մի տեսակ խեղճ լինի ասես, և այքերն էլ տխուր են: Դուք այդ անպիտանին երբևէ տխուր տեսած կա՞ք:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Ես նրան ուրախ քիչ եմ տեսել:

ԺԱԿ – Տարօրինակ է: Կրակի կտոր է այդ աղջիկը, քայլող ծիծաղ, կամ քրքջում է, կամ պռթվում զայրացած: Շատ դյուրագրգիռ է... Ասենք հիմա բուրն էլ ջղային են... Դարն է այդպիսին, այդպես չէ՞...

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Լսում եմ, Հովսեփ:

ԺԱԿ – Հա, ընկեր Բյուզանդ, ինձ մի քանի կտավ է հարկավոր, բնանկարներ, հատկապես Արարատ սարը և Սևանա լիճը: Դուք կարծեմ այդպիսի պեյզաժներ ունե՞ք, տեսել եմ թերթերում: Ես ուզում եմ գնել դրանք, եթե իհարկե շատ թանկ չեն:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Շատ թանկ են:

ԺԱԿ – Այսինքն, որքա՞ն արժեն:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Նայած ում համար, Հովսեփ: Ինձ համար չափազանց թանկ արժեն, գրեթե զին չունեն:

ԺԱԿ – Բայց այնուամենայնիվ չե՞ որ դուք վաճառում եք դրանք: Ի՞նչ գնով եք վաճառում:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Ես հաշվի եմ առնում կտավը գնողի կարծիքը:

ԺԱԿ – *(Օրծաղում է):* Սրամիտ է... Բայց վախենում եմ, որ ձեզ շատ խաբեն:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Չէ, գնորդների մեծ մասն ուզում է ցույց տալ, թե ինքը արվեստը հասկանում է և գնահատվում է իսկական գործը:

ԺԱԿ – Դե, ուրեմն, ես ազնիվ եմ: Ես անկեղծորեն խոստովանում եմ, որ գրեթե ոչինչ չեմ հասկանում արվեստից, բայց ինձ մի քանի կտավ է պետք:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Ինչի՞ համար, Հովսեփ:

ԺԱԿ – Ճիշտն ասած, ընկեր Բյուզանդ, ուզում եմ Ֆրանսիա տանել ինձ հետ:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Ա՛հ, չէ, Հովսեփ, ես սկզբունքով դեմ եմ, որ իմ նկարները արտասահման գնան:

ԺԱԿ – Ինչո՞ւ:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Անձնական ցուցահանդես կազմակերպելու ժամանակ այդ կտավները պետք են գալիս և ես անմիջապես հավաքում եմ մասնավոր հավաքածուներից: Արտասահմանից ինչպե՞ս ետ բերեմ:

ԺԱԿ – Գոնե մե՞կն էլ չեք վաճառի:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Չեմ վաճառի, Հովսեփ:

ԺԱԿ – Իսկ աղջկաս նկարը՞:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Այդ դիմանկարը ինձ Զարուհին է պատվիրել, դա նրա սեփականությունն է:

ԺԱԿ – Ահա՛ թե ինչ, կներեք, իհարկե, ընկեր Բյուզանդ, բայց ես անկեղծ մարդ եմ և ամեն ինչում անկեղծություն եմ սիրում: Ինձ թվում է, թե դուք ինձ մերժում եք միայն այն պատճառով, որ ես գնում եմ Հայաստանից:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Չես սխալվում...

ԺԱԿ – Հավանաբար դուք էլ ինձ դավաճանի նման մի բան եք համարում:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Գիտես ինչ, Հովսեփ, իմ խորին համոզմամբ աշխարհում ամեն մարդ ինքը պետք է որոշի իր ապրելու տեղը: Եվ դրանում դավաճանություն տեսնելն առնվազն միամտություն է: Կարելի է ապրել Հայրենիքում և դավաճանել Հայրենիքին, կարելի է ապրել շատ ու շատ հեռու, բայց լինել հայրենասեր:

ԺԱԿ – Ահա, ահա, նույնն էլ ես եմ ասում:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ, երբ Սովետական Միությունն ու այդ թվում Հայաստանը, վտանգի մեջ էին, արաբական աշխարհում ապրող հայերը իրենց հանգանակությամբ մի ամբողջ տանկային շարասյուն գնեցին և «Մասունցի Դավիթ» անունով ուղարկեցին հայրենիք՝ ֆաշիզմի դեմ կռվելու: Նրանք հայրենասերնե՞ր էին:

ԺԱԿ – Իհարկե:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Երբ նույն այդ պատերազմի ժամանակ օկուպացիայի ենթարկված Ֆրանսիայում Միսաք Մանուշյանն ու նրա հայ ընկերները, հենց մեր Զարուհին, դիմադրության շարքերում կռվում էին ֆաշիստների դեմ, նրանք հայրենասերնե՞ր էին...

ԺԱԿ – Այո, բայց հիմա հո հայրենիքը վտանգի մեջ չէ՞:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Եթե Հայրենիք ասելով դու էլ ես Սովետական Հայաստանը հասկանում, ապա, փառք ասածո, իհարկե Հայրենիքը վտանգի մեջ չէ, իսկ եթե կա մեկը, որն իրոք վտանգի մեջ է, դա արտասահմանում ապրող հայն է:

ԺԱԿ – Էհե՛... ուժացման վտա՞նգը:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Դա արդեն վտանգ չէ: Դա ուժացում է: Դու հո գիտես: Ես շրջել եմ գրեթե ողջ աշխարհը: Շատ երկրներում հիմա չկա այլև ոչ մի հայ երեխա, որ իմանա հայերեն: Որ երկրներում էլ որ կան, մի սերունդ հետո չեն լինի: Նրանց զավակները չեն էլ հիշելու, որ հայ են: Նրանց Հայրենիք է պետք, հասկանո՞ւմ ես: Արտասահմանում հայ մնալը դառնում է պատրանք, միֆ, ֆիկցիա... առանց հայրենիքի հայ չկա... առանց հայրենիքի մարդ չկա:

ԺԱԿ – Իսկ եթե ես ուզում եմ, ասենք, Ֆրանսիայում ապրել, աշխարհին ի՞նչ:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Դե, ուրեմն գնա: Ձեզ որևէ մեկը պահո՞ւմ է: Ձեզ թույլ չե՞ն տվել... Տվել են, չե՞ ...

ԺԱԿ – Տվել են: Բայց ինչո՞ւ են ամեն տեղ խեթ–խեթ նայում ինձ: Ես այդ զգում եմ: Իմ հարևանները, ընկերները, հենց իմանում են, որ ես որոշել եմ գնալ, ծաղրում, արհամարհում, ատում են ինձ, ինչո՞ւ...

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Իսկ դու տեսե՞լ ես մի մոր, որ համբուրի որդու ճակատը, որին մեծացրել, կրթել է տառապանքով, քայց որը լքում է նրան: Ես... զգում եմ... Դա էլ մեծ բան է, որ դու զգում ես... Իսկ մի թե դու որևէ պարտավորություն չունես մայր հայրենիքիդ նկատմամբ, որը պահել, մեծացրել, բժիշկ է դարձրել քեզ: Մի թե դու որևէ պարտավորություն չունես քո ընկերների, բարեկամների, հարևանների նկատմամբ, որոնց հետ ապրել ես երեսուն տարի... Մի թե դու որևէ պարտավորություն չունես քո աղջկա նկատմամբ, որն անիծելու է քեզ և որն, այո, այո, քո շնորհիվ շատ տխուր աղջիկ է... Մարդ նոր տուն է ստանում, չի կարողանում պոկվել հին տնից, դուք ինչպե՞ս եք պոկվում ձեր հայրենիքից: Հը ...

ԺԱԿ – Օ՛ լա, լա, ընկեր Բյուզանդ, մտքովս չէր անցնի, թե դուք այդքան հմուտ ազիտատոր եք: Անկեղծորեն...

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Անկեղծորեն... անկեղծորեն, Ժակ–Չովսեփ, դու ինձանից լավ ազիտատոր կլինես արտասահմանում:

ԺԱԿ – Ե՛ս, ինչո՞ւ...

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Որովհետև արտասահմանում ապրող մեր հայրենակիցները երբ ճանաչեն քեզ ու տեսնեն, թե այդ ովքեր են, որ տեղ չեն գտնում հայրենիքում, կշտապեն Հայաստան:

ԺԱԿ – Սպասեք, սպասեք, ընկեր Բյուզանդ: Բայց չե՞ որ քիչ առաջ ինքներդ ասացիք, թե մարդ ինքն է ընտրում իր ապրելու տեղը:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Բայց մարդը նա է, ով ճիշտ է ընտրում իր ապրելու տեղը և միայն իր համար չի ապրում: Ես տեսել եմ կամա թե ակամա սխալված մարդկանց: Դրանք դատապարտված, կորած մարդիկ են, անհող, անհայրենիք, օտար մարդիկ են: Ես Ամերիկայում մի հայ միլիոնատիրոջ տեսա, որը երկու բաժակ խմելուց հետո, փորձեց «Հայաստան, երկիր դրախտավայր» երգել և լաց եղավ երեխայի պես: Ես Լոնդոնում մի ռուս վտարանդի տեսա, որ սովերի նման հետևում էր մեր խմբի ռուս տղաներին ու նրանց աղաչում էր ռուսերեն խոսել իր հետ, գոնե հայհոյել, որովհետև ինքը մեռնում է հայրենիքի կարոտից:

Ես Հունաստանի մեջ մի հայ ուսուցիչ տեսա, որն ասում էր, թե ինքն ի՞նչ ուսուցիչ է, երբ աշակերտ չունի և խնդրում էր հայրենիք տանել, փրկել հայ երեխաներին: «Բռնի տարեք,– աղերսում էր նա,– մի թողեք որ կորչեն»: Ես երեխաներ տեսա Բեյրութի մեջ, որ փոքրիկ ձեռքերը վեր պարզած խնդրում, աղաչում, լալիս էին.

– Մենք ալ հայրենիք կուզենք:

Դու, մարդ, գիտե՞ս թե ինչ բան է կարոտը:

ԺԱԿ – Դե ինչ, ընկեր Բյուզանդ, մենք էլ կգնանք կարոտելու:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – *(Արդեն հանգստացած)* Գնա, բայց եթե երբևէ ետ դառնաս, չերևաս այքիս:

(Հայտնվում է Հայարփին)

ՀԱՅԱՐՓԻ – Հայրիկ, քեռի Բյուզանդ, հորաքույրը խնդրում է ներքև իջնել:

ԺԱԿ – Գնանք, գնանք, աղջիկս:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Հայարփի, իմ կողմից ներողություն խնդրիր տիկին Զարուհուց: Ես շատ...
զբաղված եմ...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Չի լինի, քեռի Բյուզանդ, հորաքույրը հատուկ խնդրեց: Գևորգի հարսնացուն է եկել: Որ տեսնեք, որ տեսնեք, ինչքան սիրուն աղջիկ է: Որ տեսնեք, որ տեսնեք ինչ սիրուն այքեր ունի... Իսկույն կնկարեք, Բյուզանդ քեռի:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Հա ... ուրեմն չգալ չեմ կարող:

(Երաժշտություն)

ՊԱՏԿԵՐ

ՍՏԵՓԱՆ – Բռավո, բռավո, տիկին Մարի:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Կեցցեք:

ՍՈՆԱ – Ինձ թվում է, թե այս երգը ես առաջին անգամ հասկացա:

ՄԱՐԻ – Իմիջիպյուց, մեր սալոնում երկու վարսավիր կան և երկուսի անունն էլ Նազելի է:
Ծիծաղելի է, չէ՞ ... Կուղիռոգ..

ԺԱԿ – Աշխատիր, որ ինքդ ավելի ծիծաղելի չերևաս...

ՄԱՐԻ – Ինչո՞ւ, մոն ամի: Շնորհակալություն, շնորհակալություն, բարեկամներ, բավական է,
թե չէ ես կմտածեմ, որ ինձ ծաղրում եք:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Իսկ հիմա ես ուզում եմ, որ իմ Հայարփին արտասանի:

ՄԱՐԻ – Ժենեվկա, «Մոն բլու ամուլը», սքանչելի ոտանավոր է, «Իմ կապույտ սեր»:

ՄՏԵՓԱՆ – Իսկ ինչո՞ւ կապույտ, ես անարատ սեր կուզեի:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ես արտասանել չեմ ուզում:

ԺԱԿ – Ժենեվա...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Չեղավ, ստիպել չի կարելի, նա կարտասանի միայն այն ժամանակ, երբ ինքը ուզենա: Բռնի ծնված երգը երգ չէ...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Շնորհակալություն, հորաքույր, որ գոնե այս հարցում պաշտպանում ես ինձ:

ՄԱՐԻ – Ժենեվա, հորաքույրն առանց այն էլ շատ է երես տվել քեզ: Լե ինգղաթ...
անշնորհակալ աղջիկ...

ՄՏԵՓԱՆ – Տիկին Մարի, տորթի այս կտորն ուղիղ ձեզ է նայում, վերցրեք, խնդրեմ, մի քաշվեք, ես եմ հյուրասիրում...

ՄԱՐԻ – Ի՛նչ եք ասում, ես մի կտոր արդեն կերել եմ...

ՄՏԵՓԱՆ – Այսինքն երկու կտոր էր, բայց ո՞վ է հաշվում... Մորուքավոր անեկդոտ է, տիկին Մարի:

ՄԱՐԻ – Ընկեր Ստեփան, ձեզ նայողը երբեք չի մտածի, թե դուք գիտնական եք...

ՄՏԵՓԱՆ – Իսկապե՞ս, շնորհակալություն, ուրեմն ամեն ինչ կարգին է: Ախր ես ծպտված գիտնական եմ, գիտության թեկնածու, հետախույզ, բում-բում, հասկանո՞ւմ եք: Ես միշտ այսպես չեմ եղել, ինձ փոխել են, իմ տեղն ուրիշ երեխա են դրել...

ՄԱՐԻ – Իսկապե՞ս...

ՄՏԵՓԱՆ – Բայց այդ մասին ոչ մեկին ոչ մի խոսք, խոսում ենք թեթ ը թեթ, պա՞րզ է...

ՄԱՐԻ – Թեթ ը թեթ, Օ՛, դուք ֆրանսերեն էլ գիտե՞ք:

ՄՏԵՓԱՆ – Բա առանց ֆրանսերենի ինչպե՞ս կարող եմ հետա... աշխատել...

...

ՍՈՆԱ – Ինչ հետաքրքիր մարդ է Բյուզանդը, մտքովս չէր անցնի, թե մի օր ես նրա հետ մի սեղանի շուրջ կնստեմ:

ԳԵՎՈՐԳ – Արտասովոր մարդ է ու դժբախտ, Սոնա: Պատերազմի օրերին նրա ամբողջ ընտանիքը փլատակների տակ է մնացել ոմբակոծության ժամանակ: Նա աշխարհում ոչ ոք չունի...

ՍՈՆԱ – Ի՛նչ ես ասում, նրա կտավներից բոլորովին այդ չի երևում: Ամեն ինչ լուսավոր է, արևոտ, հեքիաթային...

ԳԵՎՈՐԳ – Նա այդպես է նայում աշխարհին:

ՍՈՆԱ – Հոգու ինչ ուժ պետք է ունենա մարդ, որ այդքանից հետո կարողանա արև նկարել... Ու երեխաներ: Ինչ հետաքրքիր դեմք ունի:

ԳԵՎՈՐԳ – Դե, դե, ես սկսում եմ խանդել:

ՍՈՆԱ – Գի՛ժ...

(Մարին բարձրաձայն ծիծաղում է):

ՄԱՐԻ – Զարմանալու ի՞նչ կա, մեկն էլ մեր պատին էր գրել՝ «Հայարփի գումարած Աշոտ, հավասար է սեր»: Խուլիզաններ են, ուրիշ ոչինչ:

ԺԱԿ – Լո՛իր, լո՛իր, մա շեր: Մտածիր թե որտեղ ինչ կարելի է ասել:

ՄԱՐԻ – Աման, ինձ մի ասա՝ մտածիր: Դու գիտես, որ ես մտածել չեմ սիրում, հենց մտածում եմ, գլուխս ցավում է: Աժոռուան ֆոփ, հավատա խոսքիս: (Հայարփին) Ժենեվա, սիրելիս, ի՞նչ ես անում, այդքան տորթ չի կարելի ուտել, կգիրանաս, տեսնո՞ւմ ես ես ինչպես եմ զսպում ինձ: Երեք ամիս է սովամահ եմ լինում, բայց զսպում եմ, Ֆրանսիայում գիրությունն ընդունված չէ, մա շեր, *(Սոնային):* Դուք գիտե՞ք, Սոնա, որ երկու-երեք օրից Փարիզ ենք գնալու:

ՍՈՆԱ – Ի՛նչ եք ասում, շնորհավորում եմ, երանի ձեզ, քանի՞ օրով:

ՄԱՐԻ – Ընդմիշտ, ընդմիշտ...

ՍՈՆԱ – Ընդմի՞շտ... Ա-ա...

ՄԱՐԻ – Հիմա Փարիզի ամենալավ ժամանակն է... Ա՛խ, ժամերն եմ հաշվում, Փարիզ, սքանչելի է...

(Հնչում է դռան զանգը: Լռություն է տիրում):

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ես կբացեմ դուռը: *(Հայարփին դուրս է գնում և վերադառնում է մի ծրար ձեռքին):* Գևորգ, նամակ ունես արտասահմանից:

ԳԵՎՈՐԳ – Սա ի՞նչ նամակ է, ֆրանսերեն է գրված:

ԺԱԿ – Ֆրանսերե՞ն: Տուր, տուր տեսնեմ, Գևորգ: *(Կարդում է)* «Փարիզի Սոնմարտը թաղամասի նոտարական գրասենյակը հայտնում է, որ երկու ամիս առաջ մահացել է պարոն Խոսրով Վարդանը...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Օ՛հ...

ԳԵՎՈՐԳ – Նա՞...

ԺԱԿ – Եվ իր ողջ շարժական և անշարժ գույքը, ինչպես նաև զանազան բանկերում ունեցած արժեթղթերը, ընդհանուր գումարով երկու միլիոն ֆրանկ, կտակել է իր միակ որդուն՝ Երևանում բնակվող Գևորգ Խոսրովի Վարդանյանին»:

Գևորգ, շնորհավորում եմ, եղբայր, շնորհավորում եմ, հարազատս...

ԳԵՎՈՐԳ – Լռիր, դու, դու հասկանո՞ւմ ես... թե ինչ ես ասում...

ԺԱԿ – Չե՞ս հավատում: Ո՞վ կհավատա: Գրված է, թող Զարուհին կարդա...

ՄԱՐԻ – Օ՛, մոն դիեյ, տեր աստված, ինչ հարստություն... բա հիմա մենք ի՞նչ պետք է անենք, ժակ, ժակ...

ԳԵՎՈՐԳ – Մայրիկ, ո՞վ էր իմ հայրը:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Քո հայրը... բայց ես նրա մասին պատմել եմ քեզ, տղաս...

ԳԵՎՈՐԳ – Այո, մայրիկ, բայց այն ժամանակ ինձ թվացել է, թե դու ուրիշի մասին ես պատմում, ինձ բոլորովին անծանոթ, օտար մի մարդու մասին: Կներես ինձ, մայրիկ, եթե ականա վիշտ եմ պատճառում քեզ, բայց ես շատ կուզեի իմանալ, թե իրականում ո՞վ է եղել, ի՞նչ մարդ է եղել իմ հայրը:

ԺԱԿ – Հայրդ... հայրդ աղա մարդ էր, աղա...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Լավ, եթե այդպես է, կպատմեմ: Մենք ծանոթացանք Մարսելում, պատերազմի օրերին: Ինչպես գիտես, ես մարսելցի եմ, տղաս, Ֆրանսիայում եմ ծնվել: Իսկ ծնողներս Մարսել էին հասել Սասունի կոտորածից հրաշքով փրկվելուց հետո: Պատմում են, թե հայրս, այդ արհավիրքները տեսնելուց հետո, չի կարողացել այլևս հանգիստ ապրել, աշխատել, որովհետև անկարող է եղել մոռանալ, թե ինչպես են իր աչքերի առաջ սպանել իր տասնամյա որդուն:

ՄՏԵՓԱՆ – Մոռանա՞լ...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Այո, տղաս, դժբախտաբար ոմանք մոռացել են:

ԳԵՎՈՐԳ – Հետո՞, հետո՞, մամ:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Մի տարի շրջում է Մարսելում, իր նման մի քանի սասունցի տղաներ է հավաքում շուրջը, կրկին հայրենիք վերադառնում: Կովում են որքան կարողանում են: Այնպիսի ահ ու սարսափ են տարածում, որ Սասունի նահանգապետը ստիպված կառավարական գործ է խնդրում այդ մի բուռ նահատակների դեմ: Եվ հենց այնտեղ էլ,

իր հայրենի սարերում, փոխիրաձգության ժամանակ, գոհվում է քո պապը, որ գրեթե քո տարիքին էր, որդիս: Պատմում են, որ երբ գնդակը դիպել է հորս կրծքին, նա չի թողել, որ կապեն վերքը: Մեռել է լուռ ու անտրտուն, խաղաղված հառաչելով՝ «Հիմա հանգստացա, այլևս չպիտի անչնամ իմ գառնուկեն»: Ես ուզում եմ, որ դու իմանաս, թե ով եմ ես, տղաս, և ում արյունն էր հոսում իմ երակներում, երբ աշխարհ եկա ու իմացա, որ հայր չունեմ, որ մայրս աղախին է և որ ես մարսելիցի մի հայ որբուկ եմ, որի նմանները քիչ չէին այն ժամանակ Մարսելում: Եվ որտե՞ղ չկային: Ութ տարեկանից սովորել ու աշխատել եմ, օգնել մորս: Նա մի անգամ էլ ամուսնացավ՝ իր նման անտեր ու խեղճ մի մշեցու հետ: Երագում էին երկիր վերադառնալ ու կովում էին, թե որտեղ պիտի ապրեն՝ Մասունո՞ւմ թե Մուշում: Հիմա նրանք երկուսն էլ թաղված են Մարսելի հայկական գերեզմանատանը, և նրանցից միայն Հովսեփն է մնացել: Իսկ ես վերջացրի դպրոցը, երբ ֆաշիստները Փարիզ մտան, և կովեցի նրանց դեմ, մինչև որ նրանք հեռացան Փարիզից:

ԳԵՎՈՐԳ – Ես դա գիտեմ, մայրիկ, ձեր ջոկատի մասին շատ են գրել:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Բայց չգիտես, տղաս, որ հենց այդ ջոկատում էլ ես հանդիպեցի քո հորը՝ Խոսրով Վարդանյանին:

ՍՏԵՓԱՆ – Ուրեմն նա՞ էլ էր դիմադրության շարժման մեջ:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Այո, երեք տարի մենք կովեցիներ կողք-կողքի... Հիանալի մարտիկ էր քո հայրը:

ԺԱԿ – Շատ սիրուն տղամարդ էր:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Խմբի հրամանատարն էր և իր խիզախությամբ ապշեցնում էր բոլորին: Ես հպարտանում էի, որ նա հայ է նաև: Ահա թե ինչու, երբ պատերազմն ավարտվեց և նա առաջարկեց ամուսնանալ իր հետ, ես ուրախությամբ համաձայնեցի: Ես երջանիկ էի, Գևորգ:

ԳԵՎՈՐԳ – Ուրեմն ի՞նչ պատահեց, որ...

ԺԱԿ – Ինքն իր բախտից երես թեքեց, ջանմ:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Որքան էլ տարօրինակ հնչի, պարզվեց, որ մենք բոլորովին չգիտենք միմյանց: Մենք օտար մարդիկ էինք:

ԳԵՎՈՐԳ – Բայց դա իսկապես տարօրինակ է: Երեք տարի միասին լինել, մի բանակում և չճանաչել միմյանց:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Խոսրով Վարդանյանը, որ պատերազմից անմիջապես հետո պարոն Վարդան դարձավ, մեծահարուստ մարդ էր:

ՄԱՐԻ – Ժակը պատմել է ինձ... ծով հարստություն ուներ: Ափսո՛ս, այսինքն, փառք աստծո, օտարի ձեռքը չընկավ: Այնպես չէ՞, Գևորգ եղբայր:

ԺԱԿ – Դու լռիր, լռիր...

ՄԱՐԻ – Աման, ինչո՞ւ պիտի մենակ ես լռեմ:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Այդ հարստությունը նրան հորից էր մնացել և նա իր կյանքի միակ նպատակը դարձրեց պահպանել ու ավելացնել հայրական հարստությունը: Դրանից դուրս աշխարհում նրա համար չկար ոչինչ: Պատերազմի ավարտի հետ նա ավարտված համարեց իր կռիվը, որովհետև իր հարստությունը ետ բերելու համար էր կռվում: Այնինչ պատերազմը ինձ համար ավարտված չէր: Մենք պայքարում էինք հաղթանակի պտուղները ժողովրդին ծառայեցնելու համար: Մեր գոհված ու հաշմանդամ ընկերների ընտանիքներին օգնելու համար: Իսկ նրա համար ոչինչ գոյություն չունեի իր «ես»-ից բացի... «Իմ խանութները, իմ տները, իմ մարգագետինները, իմ կարողությունը, իմ կինը... »:

ԺԱԿ – Հա, հա, նա ծնվել էր իսկական տեր լինելու համար:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Նա մի օր հենց այդպես էլ ասաց ինձ. «Ի՞նչ է, իմ կինն իմ դե՞մ է կռվում»: Եվ նա յուրովի իրավացի էր: Մենք պահանջում էինք բարձրացնել բանվորների աշխատավարձը, իսկ նա իր բանվորների, իր նախկին զինակիցների աշխատավարձն էր իջեցնում: Կարո՞ղ էինք մենք միասին ապրել:

ԺԱԿ – Դու, դու չէիր կարող:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Պատերազմից երկու տարի հետո սկսվեց հայերի ներգաղթը Մովսեսական Հայաստան: Մենք երջանկությունից իրար էինք խառնվել: Ցուցակներ էինք կազմում, խոսում էինք մարդկանց հետ: Իսկ Խոսրով Վարդանն ամեն ինչ անում էր ներգաղթը ձախողելու համար: Կարծում էք քաղաքական որևէ նկատառումով: Ոչ, ոչ, պարզապես նա չէր ուզում զրկվել իր էժան բանվորական ուժից, որովհետև նրա խանութներում, նրա արհեստանոցներում մեծ մասամբ հայեր էին աշխատում: Իսկ հայերը միխթարվում էին, որ իրենց լեզուն հասկացող, իրենց ցավը իմացող հայ տեր ունեն և չգիտեին, որ այդ հայ տերը նրանց կիսով չափ պակաս աշխատավարձ է վճարում, քան ֆրանսիացի իր բանվորներին:

ԺԱԿ – Չափազանցնում ես, չափազանցնում ես, քույրիկ...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Իսկ երբ ես, այնուամենայնիվ, օգնեցի ներգաղթը կազմակերպելուն, մենք արդեն հակառակորդներ էինք և մեզ չէիր կարող օգնել նույնիսկ դու, իմ հրաշք, որ լույս աշխարհ էիր եկել և ուզում էիր ապրել:

ԳԵՎՈՐԳ – Մայրիկ...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Ես այնուամենայնիվ մի վերջին հուսահատական փորձ ևս կատարեցի մեր ընտանիքը փրկելու համար: Դա անմտություն էր, իհարկե, բայց ես նրան խնդրեցի միասին մեկնել Հայաստան: Ես խոսում էի հայրենիքի, Մաշտոցի, ամենուրեք հայերեն խոսող մարդկանց ապահով, անվտանգ կյանքի մասին: Ես ասում էի՝ մենք թույլ չպետք

է տանք, որ մեր զավակը ևս օտարության մեջ ապրի, որովհետև եթե կովելու ժամանակ ոչ ոք չէր հիշում մեր օտար լինելը, ապա պատերազմից հետո մեզ վրա նայում էին իբրև օտարների: Բայց նա միայն ծիծաղում էր: Նա ասում էր, թե ինքը բոլորովին օտարություն չի զգում, որովհետև փող ունեցողը ոչ մի տեղ օտար չէ:

ԺԱԿ – Է՛, ճիշտ չէ՞ ...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Եվ ես սպառնացի, որ կվերցնեմ քեզ ու հայրենիք կգնամ: Եվ նա նորից ծիծաղեց ու հանկարծ ասաց լրջությամբ. «Ինչպե՞ս չես հասկնար, տիկին, որ ես Հայաստանին մեջ ընելիք չունիմ: Ես այստեղ կարող եմ նոր կլին ունենալ ու նոր զավակներ, իսկ բոլշևիկներու Հայաստանին մեջ ինձ ո՞վ կուտա իմ հարստությունը»: Դրանից հետո ես կարո՞ղ էի մնալ նրա մոտ:

ԳԵՎՈՐԳ – Ոչ, ոչ, մայրիկ:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Դրա համար էլ բռնեցի քո ձեռքը և եկա հայրենիք:

ԳԵՎՈՐԳ – Շնորհակալ եմ, մայրիկ:

(Լռություն)

Իսկ հիմա ի՞նչ ես մտածում, մամ:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Զգիտեմ:

ԳԵՎՈՐԳ – Ի՞նչ է նշանակում այս կտակը: Ի՞նչ է նշանակում այս ժառանգությունը: Եթե իմ հայրը այն մարդն է, ինչ դու նկարագրում ես և ինչին ես իրավունք չունեմ չհավատալու, ապա ամենապարզ տրամաբանությամբ նա այդ հարստությունը ինձ չպետք է կտակեր:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Այո:

ԳԵՎՈՐԳ – Իսկ գուցե նա զոջացե՞լ է, մամ: Գուցե մահից առաջ, երբ մարդ փակում է իր հաշիվները կյանքի հետ, նա հասկացե՞լ է իր ապրած կյանքի անհեթեթությունը, զգացել է քեզ պատճառած ցավի ահավորությունը, զոջացել է ինձ անհայր թողնելու համար:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Նա դրա համար կաշխատեր միայն վրեժխնդիր լինել:

ԳԵՎՈՐԳ – Ումի՞ց:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Իսկ նրա կարծիքով ո՞վ նրանից խլեց իր կնոջն ու երեխային, ո՞վ խլեց նրանից իր միամիտ բանվորներին, ո՞վ ապացուցեց նրան, որ կյանքում ամենակարևորը փողը չէ և մարդ կեցցե ոչ միայն հացիվ, ինչպես աստվածաշնչում է գրված...

ԳԵՎՈՐԳ – Հայաստա՞նը...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Սովետական Հայաստանը... Եթե միայն դու լսեիր, թե ինչ ատելությամբ էր արտասանում նա այդ երկու բառը...

ԳԵՎՈՐԳ – Կներես, մայրիկ, բայց ինձ թվում է, թե դու խտացնում ես գույները:

ԺԱԿ – Իհարկե, իհարկե, խտացնում ես, քույրիկ... Լավ չէ այդպես խոսել հանգուցյալի մասին:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Տանել չեմ կարողանում, երբ ասում են, թե հանգուցյալի մասին վատ բան չի կարելի ասել: Ուրեմն երբ մարդ ողջ է, նրա մասին ամեն ինչ կարելի է ասել, իսկ մահը սրբագործո՞ւմ է ամեն ինչ: Ուրեմն մահը սրբագործե՞լ է Ներոնին, Լենկթեմուրին, Հիտլերին, Թալիաթին, երիցս անիծյալ լինեն նրանք:

ԳԵՎՈՐԳ – Ուրեմն ինչպե՞ս պետք է վարվեմ այդ ժառանգության հետ:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Ինքդ վճռիր, տղաս... Ներեցեք ինձ, խնդրում եմ...

(Դուրս է գալիս սենյակից):

ՍՏԵՓԱՆ – Ո՞վ կմտածեր, թե նա այդպիսի կյանք է անցել... Ինձ միշտ թվացել է, թե ամենախաղաղ ու ամենաերջանիկ մարդն է տիկին Զարուհին...

ԺԱԿ – Է՛, շատ է տանջվում Զարուհին, առողջությունն էլ արդեն այն չէ: Այո, այդ ես վախեցնելու համար չէ, որ ասում եմ, բայց իբրև բժիշկ նկատում եմ, որ այն չէ... Դե, տարիքը, քաղցած ու որբ մանկությունը, պարտիզանական կյանքը, ընդհարումները Խոսրովի հետ: Էհ, հիմա, փառք ասածո, քույրիկս կհանգստանա ինչպես պետքն է և կապրի թագուհու նման, ինչպես վայել է իրեն: Ի վերջո բավական է, ինչքան ծառայեց ուրիշներին, հիմա էլ թող ուրիշները ծառայեն նրան...

ԳԵՎՈՐԳ – Ի՞նչ է պատահել, ինչի՞ մասին եք խոսում, չեմ հասկանում:

ԺԱԿ – Դե լավ, վերջ տուր, Գևորգ, դու հո նրան մենակ չե՞ս թողնելու:

ԳԵՎՈՐԳ – Իսկ ինչո՞ւ պետք է մենակ թողնեմ:

ԺԱԿ – Դե ես էլ այդ եմ ասում, ուրեմն տանելու ես հետդ Փարիզ, չե՞: Այսինքն, նա ինքը քեզ մենակ չի թողնի, ես լավ գիտեմ նրան:

ՍՏԵՓԱՆ – Օհո՛, պարոն Ժակը նոր խաղաթղթեր է բացում...

ԳԵՎՈՐԳ – Միամիտ բաներ ես ասում, քեռի, մի՞թե մայրիկը ուսումնական տարվա կեսին կթողնի իր դասարանը, իր դպրոցը... Ինքդ հավատո՞ւմ ես դրան...

ԺԱԿ – Մենք չենք հասկանում իրար, Գևորգ, ես ընդհանրապես գնալու մասին եմ խոսում, մեզ նման...

ԳԵՎՈՐԳ – Ահա թե ինչ... Ուրեմն այդպես, ընդմիջտ, հա՞... Հետաքրքիր մարդ ես, քեռի, մի՞ թե նա Հայաստանից հեռացողն է:

ՄԱՐԻ – Մի ասա, Գևորգ, հանգամանքները փոխվել են, ես այնպիսի պղեսենթիմենթ... նախազգացում ունեմ, որ Զարուհի քույրիկը այստեղ չի մնա:

ԺԱԿ – Նա հանուն քեզ ամեն ինչ կանի, Գևորգ, նա քեզ այնպես է սիրում, որ մտքովդ չանցնի, թե քեզ մենակ կթողնի իրենից հեռու Ֆրանսիայում ապրել:

ԳԵՎՈՐԳ – Լսեք, մենք ընդհանրապես իրար չենք հասկանում: Իսկ ինչո՞ւ ես պետք է Ֆրանսիայում ապրեմ: Գժվե՞լ եք, ինչ է:

ԺԱԿ – Սպասիր, սպասիր, Գևորգ, ուրեմն ի՞նչ պետք է անես հորդ ժառանգությունը:

ԳԵՎՈՐԳ – Դե, թքած այդ ժառանգության վրա: Կտան՝ այստեղ կբերեմ, չեն տա, իրենց հերն էլ անիծած:

ԺԱԿ – Էհ, կներես, իհարկե, բայց երեխա ես, երեխա: Իսկ ի՞նչ պետք է անես այդ փողն այստեղ, Գևորգ: Ասենք թե մի ավտոմեքենա գնեցիր ու կառուցեցիր մի տուն, հետո՞, մնացածը... ինչի՞ վրա պիտի ծախսես մնացածը: Ո՞վ քեզ կթողնի, որ ծախսես: Դու կարծում ես այստեղ փող ունեցողներ քի՞չ կան, որտե՞ղ են երևում: Այստեղ դրամը դողդողալով են կուտակում և դողդողալով էլ թաքցնում են և ինչքան շատ են ունենում, այնքան ավելի շատ են դողդողում, ավելի վատ են հագնվում ու ապրում, որ հանկարծ, աստված չանի, չիմանան: Այստեղ մարդ իրավունք չունի հարստանալու: Ամեն մի պատահական մարդ էլ կարող է բռնել կոկորդո ու հարցնել. «Ի՞նչ միջոցներով ես ավտոմեքենա գնել», «Ի՞նչ միջոցներով ես տուն կառուցել»:

ՍՏԵՓԱՆ – Ի՞նչ փառահեղ դեմագոգն է...

ՄԱՐԻ – Ի՞նչ միջոցներով ես կնոջդ համար երեք մուշտակ գնել, քել օղեով, ինչպիսի սարսափ...

ԺԱԿ – Մի վայրկյան: Իսկ դու գիտե՞ս, թե ինչ է դրամը Փարիզում... Օ, լա-լա... Դու փոքր էիր, իսկ ես տեսել եմ, թե ինչ է դրամը Փարիզում... Այնտեղ որքան շատ ունենաս, այնքան ավելի քիչ կհարցնեն, թե որտեղից քեզ դրամը: Եթե դրամ ունես, դու սուրբ ես, կեսարի կնոջ նման վեր ես ամեն կասկածից, դու տեր ես, դու իրավունք ունես, դու աստված ես... Դու կարող ես ուզածդ տան մոտ կանգնել ու ասել ուզում եմ իմը լինի այս տունը:

ՍՏԵՓԱՆ – Իսկ ինքնաթիռ կարո՞ղ ես գնել: Կարո՞ղ ես Օստապ Բենդերի նման ասել. «Ես գնում եմ այս ինքնաթիռը: Փաթաթեք թղթի մեջ»:

ԺԱԿ – Կատակո՞ւմ եք, հա, ընկեր Ստեփան, իհարկե կարող եք, եթե ավելի շատ ունենաք: Օ՛, այդ առթիվ անհոգ մնա: Մենք այնպիսի գործի մեջ կդնենք այդ գումարները, որ մի տարում երեսուն տոկոս շահ կբերեն: Հավատա ինձ, Գևորգ, քեռիդ այդպիսի հարցերում գլուխ ունի... Դու արի ինձ հետ, Գևորգ, և կտեսնես, թե ես ինչի եմ ընդունակ...

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Օ՛, միանգամայն պարզ է, թե դու ինչի ես ընդունակ, Ժակ–Հովսեփ:

ՄԱՐԻ – Այո, այո, եղբայր, քեռիդ շատ ընդունակ է, արտասահմանի մեջ արագ առաջ կգնա, որովհետև օմ դը տալան... տաղանդավոր մարդ է: Իսկ տաղանդավոր մարդուն հող է պետք:

ԺԱԿ – Տաղանդավոր մարդ... Իսկական տաղանդը քո առջև է կանգնած, Մարի: Իսկական տաղանդը Գևորգն է, իսկական տաղանդը Ստեփանն է...

ՄԱՐԻ – Ջանմ, Ստեփանը գիտնականի տեսք չունի, օյինբազ լեբլեբիջիին մեկն է...

ԺԱԿ – Չէ, ինչո՞ւ, տաղանդ... անկեղծ խոսենք, ի՞նչ է քո վիճակն այստեղ, Գևորգ... Սպասիր, սպասիր, կարծում ես ես չգիտե՞մ, ինչ է... Մարդ հսկայական շահաբեր գյուտ անի ու նրա առաջը փակե՞ն... Արտասահմանի մեջ գիտե՞ս ինչ կանեին քեզ համար, Գևորգ, ձեռքերի վրա կբարձրացնեին, գլխի վրա կպահեին, ձեռքից ձեռք կխլեին... Մարդը վիթխարի գյուտ ունի ու սկսի խնդրել, որ ընդունե՞ն իր գյուտը, համոզի, պաղատի, թե վերցրեք, օգտագործեք, միլիոնների օգուտ ստացեք դրանից, երբ ինքը կոպեկներ պիտի ստանա միայն...

ՍՏԵՓԱՆ – Տե՛ս, է, ինչպիսի հովանավոր ունենք... Իսկ մենք անտեր, անտեր ման ենք գալիս:

ԺԱԿ – Չեմ հասկանում, չեմ հասկանում, թե դրանից հետո ի՞նչը կարող է քեզ այստեղ պահել: Արտասահմանի մեջ դու այդ գյուտը կդնես մեջտեղ, և գործարանատերերը իրար գլուխ կջարդեն այդ գյուտը քեզնից գնելու համար: Իսկ դու չես վաճառի: Չէ՛, միամիտ չլինես՝ դու կպահանջես շահույթի հինգ տոկոսը, ոչ ավել և կապրես քեզ համար հանգիստ, անկախ, երջանիկ: Մինչև դու մի բաժակ վիսկի խմես, քո դրամագլուխը բանկում հարյուր ֆրանկով կավելանա...

ՍՏԵՓԱՆ – Մինչև դու մի բաժին բիֆշտեքս ուտես, բանկում քո դրամագլուխը էլի հարյուր ֆրանկով կավելանա: Դու գիտես Փարիզում ինչպիսի բիֆշտեքս են պատրաստում:

ԺԱԿ – Չէ՛, քո «Անի» ռեստորանի նման: Այդ մի գյուտով, միայն ու միայն այդ մի գյուտով դու մուլտիմիլիոնատեր կդառնաս և այդ ժամանակ, եթե ուզենաս՝ սենատն էլ կգնես, այո, այո, սենատն էլ կգնես և այն ժամանակ, այո, կարող ես փաթաթել թեկուզ թղթի մեջ, ընկեր Ստեփան:

ԳԵՎՈՐԳ – Ես քեզ հասկանում եմ, քեռի, ու միայն մի բան չեմ հասկանում՝ մի՞ թե դու, այնուամենայնիվ, քեզ վտանգի տակ դնելով, մի տուփ կոնֆետ ես տվել խեղճ, անտուն մի ծերունու:

ԺԱԿ – Ե՞ս, ե՞րբ, որտե՞ղ, ախ հա, Փարիզում... Այո, հետո վեց ամիս թափառում էի անգործ, և եթե Զարուհին չլիներ, քաղցից կմեռնեի...

ԳԵՎՈՐԳ – Հանուն այդ մի տուփ կոնֆետի, քեռի, և հանուն նրա, որ այսպես թե այնպես իմ մոր եղբայրն էս, անմիջապես հեռացիր այստեղից...

ՄՏԵՓԱՆ – Ժլատություն մի արա, մի երկու բառ էլ իմ կողմից, խնդրում եմ...

ՄԱՐԻ – Գևորգ, եղբայր իմ, ի՞նչ էս անում, քո մորեղբայրն է...

ԳԵՎՈՐԳ – Եթե նա իմ մորեղբայրը չլիներ, տիկին Մարի, էս նրան... Հեռացիր այստեղից, կորիք քո գրողի տարած արտասահմանը, որտեղ ուզում էս, միայն թե էս այլևս չտեսնեմ քեզ:

ՄԱՐԻ – Օ, մոն դիեյ, տեր աստված, Գևորգ, Գևորգ...

ԺԱԿ – Գևորգ, ուշքի եկ, ի՞նչ էս ասում, իսկ դա ազնի՞վ բան է, դու հիանալի գիտես, որ էս առանց քեզ չեմ կարող Ֆրանսիա վերադառնալ: Իմ անօգնական վիճակից օգտվելը սազո՞ւմ է քեզ: Մեծահոգությունից էս խոսում, տիկին Մարիին խնայիր: Երկու տարի է, ինչ նա օրերն է հաշվում: Ախր նա կյանքագարվի...

ՄԱՐԻ – Ես արդեն խելագարվում եմ, Ժակ, արդեն խելագարվում եմ...

ԳԵՎՈՐԳ – Սա ի՞նչ մղձավանջ է: Լսեք, դուք ի՞նչ եք ուզում ինձանից:

ԺԱԿ – Ախր Գևորգ, սիրելիս, անուշ եղբայր, մենք Ֆրանսիա էինք գնում, որովհետև հայրդ՝ Խոսրով Վարդանը, խոստացել էր ֆինանսավորել ինձ: Նա ինձ համար մասնավոր հիվանդանոց էր գնելու, նա ինձ դրամ էր տալու: Առանց այդ դրամի մենք ինչպե՞ս պետք է ապրենք... Մենք այդ դրամի համար ենք հեռանում...

ՄՏԵՓԱՆ – Ի՞նչ եք ասում, իսկ էս կարծում էի, թե գաղափարական տարաձայնություններ ունեք, թե ինչ-որ սկզբունքներ են ստիպում փոխել քաղաքացիությունը:

ՄԱՐԻ – Սկզբունքը ո՞րն է, Ժակ, լա պղենսի՞պ...

ԺԱԿ – Ինչ սկզբունքներ, ինչ հայացքներ, ընկեր Ստեփան, մի թե հանցանք է, որ ուզում ենք հարուստ ապրել, ուզում ենք շքեղ ապրել, ահա իմ սկզբունքը:

ԳԵՎՈՐԳ – Եվ ձեզ հարստություն տալու համար ե՞ս էլ պետք է հեռանամ իմ տնից, իմ հայրենիքից:

ԺԱԿ – Քո տունն ի՞նչ է, եղբայր, դու պալատներում կապրես, դու...

ՄԱՐԻ – Օ՛, Պաղի, օ՛ մոն ամուղ...

ՍՈՆԱ – Այս մարդիկ ինքնասիրություն չունեն, ինչ է...

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Վերջ տվեք, բավական է, ամոթ է...

ԺԱԿ – Վերջ կտամ, էլ չեմ խոսի, ինչ ուզես կանեմ, Գևորգ, միայն թե խղճա մեզ, թույլտվություն ստացել ենք, տոմսերը գնել ենք արդեն, խնայիր մեզ, եղբայր: Մենք վաղն արդեն օդանավակայանում պետք է լինենք... Եվ երկու օր հետո... Փարիզում:

ՄԱՐԻ – Ասա՛ հա, ասա՛ հա, ձեռքդ համբուրեմ...

ԳԵՎՈՐԳ – Ինչպե՞ս չեք ամաչում, ի՞նչ եք անում, տիկին Մարի...

ԺԱԿ – Լավ, լավ, չեմ ասում մնա, չես ուզում՝ մի մնա, բայց եկ Փարիզ, Գևորգ, այդ հարստությունը հո անտեր չես թողնելու, թեկուզ հանուն սկզբունքի, հո չե՞ս թողնելու կապիտալիստների ձեռքին, եկ Փարիզ, եղբայրս, գոնե մի քանի օրով, հորդ խոստացած գումարը մեզ տուր ու ետ դարձիր: Չեմ ասում մնա, աղաչում եմ, Գևորգ: Կգաս, հա՞, այնտեղ կխոսենք, ասա հա, ասա հա...

ՄԱՐԻ – Ասա՛ հա, ձեռքդ համբուրեմ...

(Ներս է գալիս Զարուհին):

ԳԵՎՈՐԳ – Նրանք ի՞նչ են ուզում ինձանից, մայրիկ...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Սպասեք, դուք միայն Խոսրովի հույսով էիք գնում:

ԺԱԿ – Դե իհարկե, քույրիկ, իհարկե... Հիմա ի՞նչ պետք է անենք...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Իսկ ի՞նչ արեցիք տան վաճառքից ստացած գումարը:

ԺԱԿ – Տո՛ւն, ի՞նչ տուն... Ախ հա...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Մեր տան, որ վաճառեցիք վաթսուն հազար ռուբլով...

ՄԱՐԻ – Այս աղջիկը մեր թշնամին է, Ժակ:

ԳԵՎՈՐԳ – Իսկ ավտոմեքենան քանիստ՞վ վաճառեցիք, քեռի...

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Եվ քանի գորգեր և բնանկարներ եք տանում Մասիսի տեսարաններով:

ԺԱԿ – Դրանք կոպեկներ են, Գևորգ, սիրելիս... Պարտքերի մեջ խրված ենք... Դրանք ի՞նչ են... Ես գործ եմ ուզում սկսել, գործ... Ինձ շատ, շատ դրամ է պետք, շատ... Ես պետք է գնամ, որ...

ՀԱՅԱՐՓԻ –

Ախր ես ինչպե՞ս վեր կենամ գնամ,
 Ախր ես ինչպե՞ս ուրիշ տեղ մնամ
 Ախր ուրիշ տեղ հայրեններ չկան,
 Ախր ուրիշ տեղ հորովել չկա,
 Ախր ուրիշ տեղ սեփական մոխրում
 Սեփական հոգին խորովել չկա,
 Ախր ուրիշ տեղ սեփական բախտից
 Խռովել չկա:

.....
 Ախր ես ինչպե՞ս վեր կենամ գնամ,
 Ախր ես ինչպե՞ս ուրիշ տեղ մնամ,
 Ախր ուրիշ տեղ
 Հողի մեջ այսքան օրհնություն չկա,
 Այսքան վաստակած հոգնություն չկա,
 Ախր ուրիշ տեղ
 Ամեն մի քարից, արվից, ակոսից
 Իմ աչքերով իմ աչքերին նայող
 Մանկություն չկա...

.....
 Ախր ես ինչպե՞ս վեր կենամ գնամ,
 Ախր ես ինչպե՞ս ուրիշ տեղ մնամ,
 Ախր ես ինչպե՞ս ապրեմ առանց ինձ:

(Արտասովորում է):

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Հիմա հասկացա՞ր քո արածը, պարոն Ժակ:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Դա, դա հանցագործություն է, իմացեք:

ԺԱԿ – Երեխա է, երեխա, ջանմ, դուրազրգիռ... (դստերը):

Զավակս, հո քեզ կառափնարան չենք տանում... Փարիզ ենք տանում...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Հայարփի, աղջիկս, շունչ քաշիր, հանգստացիր մի քիչ, հետո կխոսենք, հա՞ ...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ինչո՞ւ ես ինձ երեխայի տեղ դնում, հորաքույր, ինչո՞ւ: Իմ տարիքում դուք արդեն աշխատում էիք, պարտիզան էիք, կովում էիք ֆաշիստների դեմ: Հորաքույր, քեռի Բյուզանդ, ի՞նչ անեմ, ասեք: Ես չեմ ուզում այստեղից հեռանալ, չեմ ուզում ձեզանից հեռանալ: Ես չեմ կարող ապրել առանց ձեզ, առանց մեր փողոցի, առանց մեր տան, առանց մեր դպրոցի, առանց մեր դասարանցիների: Տասը տարի է միասին ենք սովորում, մի տուն ենք, եղբայրներ ու քույրեր ենք, հարազատներ ենք: Ու հիմա հանկարծ վեր կենամ, նայեմ օտարի պես ու ասեմ. «Մնաք բարով, ես գնացի»: Ախր ո՞ւր ես գնում, ինչի՞ համար: Ես ի՞նչ ասեմ նրանց, հորաքույր: Առաջ ինչ-որ բաներ ինձ դուր չէին գալիս մեզ մոտ, իսկ հիմա, որ գիտեմ էլ չեմ տեսնելու, նայում եմ, ու լացս

գալիս է: Ես մեր ամեն ինչը սիրում եմ, փողոցների փոշին էլ եմ սիրում, կոպիտ խոսող տղաներին էլ եմ սիրում, դասերից փախչելու համար ինձ «երկու» դնող դասատուներին էլ եմ սիրում... Լավ, ո՞վ իրավունք ունի ինձ տանելու այստեղից:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Ծնողներդ:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Բայց չէ՞ որ ես չեմ ուզում:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Դու դեռ անչափահաս ես, Հայարփի, և քո փոխարեն, դժբախտաբար, վճռում են ծնողներդ:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ուրեմն իմ կարծիքը ոչ ոք չի՞ հարցնում:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Իսկ դու կարո՞ղ ես առանց քո ծնողների ապրել:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Չգիտեմ, հորաքույր:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Դե, տեսնում ես, աղջիկս, քանի դեռ չես կարող ապրել առանց նրանց, ուրեմն չես կարող նաև ինքնուրույն վճիռ կայացնել:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Ուրեմն ես ստիպված պետք է գնա՞մ...

ԶԱՐՈՒՀԻ – (Լռում է):

ՀԱՅԱՐՓԻ – Գնամ, որ Բագրատի նման ձեզ նամակ գրեմ, հա՞ ...

ԳԵՎՈՐԳ – Ի՞նչ նամակ...

ՀԱՅԱՐՓԻ – Մեր դասարանից էր: Անցյալ տարի ծնողները արտասահման վերադարձան: Լաց էր լինում, չէր գնում... Տարան: Ու հիմա գրել է, բերեցի հետս, որ կարդամ ձեզ: Լավ էլ չէր սովորում, տառասխալներով է գրել... «Իմ դասարանցիներ ջան, եղբայրներ ու քույրեր ջան, արդեն վեց ամիս է, ինչ Բեյրութում ենք: Օր չկա, վայրկյան չկա, որ չհիշեմ ձեզ: Երագումս էլ ձեզ հետ եմ լինում: Որ արթնանում եմ, ջղայնանում, նորից եմ քնում, որ տեսնեմ ձեզ: Հայրս և մայրս ամեն օր կռվում են իրար հետ: Երևի բաժանվեն շուտով: Իսկ փոքրիկ քույրերս գիշերները ծածկվում են վերմակի տակ, գրկում են իրար, լաց են լինում ու խոսում, խոսում, խոսում են իրենց մանկապարտեզի ու դպրոցի մասին: Բեյրութը մեծ քաղաք է, շատ մեծ շենքեր կան ու շատ լավ փողոցներ, բայց քայլում եմ, ու ոչ մի ծանոթ մարդ չկա, մա՛րդ, մա՛րդ, մա՛րդ... Օտար են բոլորը: Ինձ հասկանում եք, չէ՞: Եղբայրներ ջան, քույրեր ջան, միշտ իրար հետ եղեք, ընկերություն արեք, ընկերությունից լավ բան աշխարհում չկա... Ու հիշեք ձեր անբախտ Բագրատին, մինչև տեսնենք, ինչ է լինելու... Հո էսպես չի՞ մնալու... Ամուր-ամուր համբուրում եմ ձեզ, որովհետև մեռնում եմ ձեր կարոտից, Երևանի կարոտից»:

Ահա, տեսնում եք, այնինչ շարադրությունից հազիվ «երեք» էր ստանում:

ԺԱԿ – Հայրն էլ հյուրանոցների տեր է, լավ եմ ճանաչում... Մեծահարուստ մարդ է, գիտե՞ք...

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Դո՛ւ իմացիր, դու, Ժակ:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Դե հիմա ասա, ի՞նչ անեմ, հորաքույր:

ԶԱՐՈՒՀԻ – (Լռում է):

ՀԱՅԱՐՓԻ – Դուք ինձ ոչնչով օգնել չե՞ք կարող...

ԶԱՐՈՒՀԻ – (Լռւմ է):

ՀԱՅԱՐՓԻ – Դուք ինձ ոչինչ ասել չե՞ք ուզում...

ԶԱՐՈՒՀԻ – Ուզում եմ, գնա՛, աղջիկս, գնա, եթե այլ ելք չկա: Ես քեզ համար մազաչափ իսկ չեմ անհանգստանում, որովհետև դու ճիշտ ես զգում, ճիշտ ես մտածում: Մեկ տարի հետո դու արդեն չափահաս կլինես և ինքդ կորոշես քո անելիքը: Այն ժամանակ ոչ ոք իրավունք չի ունենա քո կամքին հակառակ որևէ վճիռ պարտադրել քեզ: Գնա, աղջիկս, գնա ու հանգիստ եղիր: Ես այսօրվա պես տեսնում եմ քո վերադարձը:

ՀԱՅԱՐՓԻ – Հորաքույր, սիրելի հորաքույր, մի՞ թե դա հնարավոր է:

ԶԱՐՈՒՀԻ – Դա անխուսափելի է: Դու աշխարհում այլևս ոչ մի տեղ չես կարող ապրել: Դու աշխարհում որևէ այլ տեղ չես կարող երջանիկ լինել, որովհետև դու հասկացել ես, թե ինչ բան է հայրենիքը:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Գնա ու վերադարձիր, աղջիկս, մենք բոլորս սպասում ենք քեզ:

ԺԱԿ – Է՛, ես էլ նույնը չե՞մ ասում. Չենք հավնի՝ ետ կգանք...

ՄԱՐԻ – Իհարկե, քանի՞ սն են ետ դարձել, ի՞նչ կա... ճիշտ չե՞...

ՍՏԵՓԱՆ – Մարդ էլ ինքնակամ օտարություն՝ ան գնա, չեմ հասկանում:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Հենց բանն էլ այդ է, է՛... երկու հազար տարուց ավելի փորձել են մեզ բռնի քշել, տեղահան անել մեր երկրից... և միայն հիսունվեց տարի է, ինչ իսկական հայրենիքի տեր ենք դարձել... Միայն հիսունվեց տարի է, ինչ հնարավորություն ենք ստացել միավորվելու, հավաքվելու մեր հալածված, ծվեն-ծվեն եղած բեկորները... Կարճ ասած՝ հիմա հայրենիքից հեռացողը եսասեր է ու մորթապաշտ...

ԺԱԿ – Է՛, չեղավ, չեղավ, ընկեր Բյուզանդ, մեկ երկու հոգու հեռանալով Հայաստանին ի՞նչ պիտի լինի...

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Հայաստանին ոչինչ էլ չի լինի, կասկած չունենաք, ինչ լինելու է, ձեզ է լինելու, ինչ լինելու է՝ ձեր զավակներին է լինելու: Ասենք՝ ավելորդ է ձեզ հետ խոսելը:

ԺԱԿ – Գևորգ, ես քեզ հետ առանձին խոսելիք ունեմ:

ԳԵՎՈՐԳ – Ի՞նչ նոր բան կա, քեռի:

ԺԱԿ – Տեսնում եմ, որ քեզանից բան դուրս չի գա, դու այնպիսի մարդկանցով չես շրջապատված, որ կարողանաս սառը դատել, Աստված քեզ հետ, գնա քո ճանապարհով: Բայց գոնե թույլ տուր, որ ես էլ իմ ճանապարհով գնամ: Տունս տեղս վաճառել եմ, հիմա ես ոչինչ չունեմ, ամեն ինչ վաճառել եմ...

ԳԵՎՈՐԳ – Ճիշտ է, քեռի, ամեն ինչ... վաճառել ես...

ԺԱԿ – Ծաղրիր, ծաղրիր, իրավունքը քոնն է... Բայց հո հասկանում ես, որ ես այլևս այստեղ մնալ չեմ կարող...

ԳԵՎՈՐԳ – Իսկ ես մի թե քո ձեռքը բռնում եմ:

ԺԱԿ – Ձեռքս էլ, ոտքս էլ, Գևորգ ջան... Եթե գայիր մեզ հետ... Չէ, չէ, չեմ ստիպում, չես ուզում՝ մի արի, բայց գոնե օգնիր ինձ, հա՞... Ձեզ պետք չէ, բայց ինձ համար կյանք է, երազ է...

ԳԵՎՈՐԳ – Ի՞նչ ես ուզում ինձանից:

ԺԱԿ – Մի բարկացիր, ես միայն մի թուղթ եմ ուզում, սովորական մի թուղթ, որ դու հրաժարվում ես հորդ ժառանգությունից՝ հօգուտ ինձ... Դու իսկապես հրաժարվում ես, չէ՞... Իսկ ինձ համար... Ես... այդ թուղթը...

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Հիմա այդ թուղթը քեզ էլ պետք չէ, պարոն Ժակ: Ավելի մի իջիր, քան կաս:

ԺԱԿ – Դարձյա՞լ դուք, ընկեր Բյուզանդ: Ի՞նչ եք ուզում ինձանից վերջապես, ա՛յ մարդ...

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Արդեն միջազգային դեմք ես դարձել, Գևորգ, արտասահմանյան լրագրերն էլ են սկսել քո մասին գրել:

ԳԵՎՈՐԳ – Ի՞մ մասին: Ինչ պետք է իմ մասին գրեն, քեռի Բյուզանդ:

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Փարիզում բացված իմ ցուցահանդեսի առթիվ հայկական թերթերից մեկը քննադատական է գրել և իմ բարեկամ խմբագիրը սիրալիրությամբ ինձ է ուղարկել այդ համարը: Քիչ առաջ ստացա փոստը, բացել նայում եմ ու հանկարծ տեսա, որ այնտեղ քո մասին էլ կա... Հորդ կտակն է տպված ամբողջությամբ: Վերցրու, վերցրու կարդա: Չորրորդ էջում է, ներքևում:

ԳԵՎՈՐԳ – Ահա գտա: Դե, սա նույն բանն է, ինչ գրել են ինձ... Չէ, մի նոր կետ էլ կա... Ահա՛ թե ինչ...

ՄԱՐԻ – Բարձր կարդա մենք էլ լսենք, Գևորգ եղբայր...

ԳԵՎՈՐԳ – Երբորդ կետ. «Այս կտակը օրինական կհամարվի և ուժի մեջ կմտնի միայն այն դեպքում, եթե որդիս՝ Գևորգ Խոսրովի Վարդանյանը Ֆրանսիա վերադառնա ընդմիջտ և շարունակի իմ գործը: Խոսրով Վարդան»:

(Լռություն):

ԶԱՐՈՒՂԻ – *(Հեզնանքով):* Ես ի՞նչ էի ասում, ես ճանաչո՞ւմ էի նրան...

ԺԱԿ – Մեկ վայրկյան, մեկ վայրկյան նայեմ: Է՛, սա ի՞նչ եղավ...

ՍՏԵՓԱՆ – Այն եղավ, որ պիտի մնաք, տիկին Մարի...

ՄԱՐԻ – Ժա՛կ...

ԺԱԿ – Գնանք, ջանմ, գնանք...

ՄԱՐԻ – Քեզ որ կասեի կեղտոտ մարդ կերևա այդ Խոսրովը...

ԺԱԿ – Դե գնանք, գնանք, հիմա բնութագրեր բաժանելու ժամանակը չէ: *(Շշուկով):* Գնանք, անիծված լինեն բոլորն էլ: Անիծված լինեն...

ՍՏԵՓԱՆ – Է՛, ինչո՞վ եք գնալու, պարոն Ժակ: Ի՞նչ միջոցներով, կներեք հետաքրքրությանս...

ԺԱԿ – *(Չոր):* Ձեր հույսով չեմ, ընկեր Ստեփան, մի կերպ կհասնենք... կապրենք... շնորհակալ եմ ձրի դասախոսության համար: Թե սկզբից կիմանայի... *(Գևորգին):* Լսիր, այ մարդ, դու իսկապե՞ս կթողնես, որ կորչեն այդ միլիոնները: Մտածիր, քանի ուշ չէ, միլիոններ են, հասկանում ես, միլիոններ են... ինչպե՞ս կարելի է – սա... սա ի՞նչ մարդ է...

ԲՅՈՒԶԱՆԴ – Մարդ է, մա՛րդ:

ԶԱՐՈՒՂԻ – Իսկ գուցե դու գնա՞ս, Գևորգ, մնաս այնտեղ ու տե՛ր դառնաս այդ ժառանգությանը... Դա ահռելի հարստություն է:

ԳԵՎՈՐԳ – Ե՞ս:

ԶԱՐՈՒՂԻ – Ես հարցնում եմ, որովհետև հիմա շատերը քեզ նույնը կհարցնեն:

ԳԵՎՈՐԳ – Ես գիտեմ, թե ինչ կպատասխանեմ այդ շատերին... Բայց դու... դու, մայրի՛կ...

ՊԱՏԿԵՐ

(Օղանավակայանի սովորական աղմուկը):

ԶԱՐՈՒՀԻ – Վճռել էի չճանապարհել նրանց, և այնուամենայնիվ օդանավակայան եկա:

Հանկարծ այնպես ուզեցի մի անգամ ևս գրկել, սփռվել Հայարփիին, հրաժեշտ տալ միամիտ, հիմարիկ Մարիին, վերջին անգամ տեսնել եղբորս, որովհետև գիտեմ՝ այլևս երբեք չեմ տեսնելու նրան:

Եկա և չկարողացա մոտենալ նրանց:

Հայարփիին շրջապատել էին իր դասընկերներն ու դասընկերուհիները: Վառ կարմիր ծաղիկներ էին բերել նրա համար: Գրկում, համբուրում, կատակում ու ծիծաղում էին, և այնպիսի սրտաշարժ ու միամիտ խորամանկությամբ էին աշխատում նրան մենակ թողնել Աշոտի հետ...

Ես չուզեցի խանգարել նրանց... Իսկ Հովսեփին ու Մարիին ասելու ոչինչ չունեի:

Նրանք առանձնացած, օտարի պես կանգնած էին օդանավակայանի շենքի անկյունում, և նրանց մոտ ոչ ոք չկար, ոչ ոք...

Հետո, երբ հաղորդավարը հայտարարեց թռիչքի մասին, նրանք սկսեցին ձայն տալ Հայարփիին, բայց աղջիկը չէր լսում, չէր ուզում լսել նրանց:

Նրանք գրեթե բռնի պոկեցին նրան իր դասընկերներից ու տարան իրենց հետ: Մինչև ինքնաթիռը Հայարփիին շրջվում էր անընդհատ, թափահարում էր ձեռքը, լալիս էր ու ժպտում արցունքների միջից և ինչ-որ խոսքեր էր բացականչում, որ չէին լսվում և այնպես հասկանալի էին...

Հետո ինքնաթիռը վեր բարձրացավ ու կորավ ամպերի մեջ:

Ես երկար հետևում էի ինքնաթիռի թռիչքին, իսկ երբ շրջվեցի, Հայարփիի դասարանցիները արդեն չկային: Նրանք ճիշդ-աղաղակով գնացել խառնվում էին քաղաք մեկնող մարդկանց խմբերին:

Մի պահ տխրեցի, որ նրանք այդպես շուտ մոռացան Հայարփիին: Հետո մտածեցի...

Նրանք ջահել են, միասին են, վստահ են, և տխրությունը տեղ չունի նրանց հոգում...

Կամ գուցե հաստա՞տ գիտեն, որ Հայարփին վերադառնալու է:

Վերջ առաջին մասի